

Drogplan

för gymnasieskolor i Nyköpings
kommun 2020-2022

Ett dokument skapat i samverkan

Nyköpings
gymnasium

REAL
gymnasiet

NYKÖPINGS ENSKILDA GYMNASIUM

Inledning.....	4
Vision	4
Mål.....	4
Definitioner	5
Lagstiftning	5
Anmälningsplikt.....	6
Aktiviteter utöver ordinarie lektioner och undervisningstid.....	7
Förebyggande arbete	8
ANDT i undervisningen	9
Förebyggande arbete på Nyköpings gymnasieskolor.....	10

Inledning

Gymnasieåldern är en tid då många ungdomar kommer i kontakt med alkohol och andra droger. Alkohol och droger orsakar inte bara skador och problem för den enskilde individen och dess familj utan påverkar hela skolans arbetsmiljö, till exempel när det gäller trygghet, studiero, säkerhet och öppenhet. Skolan ska, tillsammans med elever och vårdnadshavare, arbeta för att alla elever får en gymnasietid fri ifrån alkohol och droger.

Vid 2017 var alla gymnasieskolor i Nyköpings kommun tillsammans med socialtjänsten, Polisen samt kommunens dåvarande preventionssamordnare involverade för att aktivt ta ställning mot droger. Då skapades denna gemensamma drogplan. 2020 uppdateras den med fortsatt samverkan mellan socialtjänst, polis och de gymnasieskolor som har sin logga på framsidan. Sammankallande inför revideringar är ungdomsstöd på socialtjänsten. Vid eventuella revideringar är det viktigt att planen förankras och klubbas av berörda chefer. Planen följer gällande lagstiftning med syfte att förebygga, upptäcka och ingripa mot bruk av droger. Skolan räknas som en arbetsplats med samma krav och skyldigheter som andra arbetsplatser och skall vara drogfri. Denna plan bygger på en kombination av tydliga regler, konsekvenser, omtanke och stöd för att förhindra bruk av droger. Vi vill att alla elever, samt att all skolpersonal, ska känna sig trygga och säkra i skolan samt erbjudas en arbetsmiljö där varje elev ges möjligheter till en god social- och kunskapsutveckling.

Vid misstanke om bruk och vid konstaterat bruk samarbetar skolan med vårdnadshavare, socialtjänsten och i vissa fall polisen. Vårdnadshavarna är mycket viktiga i arbetet kring en elev och därför är skolans ambition att alltid samarbeta med dem under hela gymnasietiden. Även efter att en elev har fyllt 18 år kan det vara lämpligt att samarbeta med vårdnadshavare.

Drogplanen är på en övergripande nivå om hur alla skolor bör arbeta med ANDT-frågor. En mer specifik och detaljerad nivå utförs av varje enskild skola, en handlingsplan. Att handlingsplanen görs, implementeras och efterföljs är respektive skolas ansvar.

Vision

Vår vision med denna drogplan är att ungdomarna i Nyköpings kommun ska må bra och ha så god självkänsla så att de inte tycker sig behöva någon form av droger. Vår grundprincip är att det ska vara svårt att bruka droger och lätt att få hjälp att sluta.

Mål

- Att behålla våra ungdomar tobaksfria
- Att alkoholdebuten senareläggs
- Att minska antalet ungdomar som provar och brukar droger
- Att medvetandegöra alla som arbetar med ungdomarna
- Att på skolan ha nolltolerans för bruk av droger

Definitioner

Med **droger** avses narkotika, dopningspreparat, receptbelagd medicin utan giltigt recept, sniffning, substans klassad som hälsofarlig vara eller andra jämförbara substanser. Generellt gäller alkohol- och rökförbud på hela skolan inklusive skolområdet.

Med **ANDT** avses alkohol-, narkotika-, dopning och tobak.

Med **vårdnadshavare** avses förälder, god man eller annan ställföreträdande vuxen för barnet.

Lagstiftning

Denna drogplan baseras på en gällande lagstiftning. Här är ett utdrag;

- Enligt FN:s barnkonvention har varje barn rätt att skyddas från droger.
- Enligt tobakslagen (1993:581) är det förbjudet att röka i lokaler avsedda för skolverksamhet samt på skolgårdar.
- Enligt skollagen (2010:800) skall skolan motverka bruk och missbruk av droger och tobak.
- Enligt socialtjänstlagen (2001:453) har skolan skyldighet att göra en anmälan om en elev misstänks bruka.
- Enligt arbetsmiljölagen (1977:1160) har arbetsgivaren/skolan en skyldighet att förebygga psykisk och fysisk ohälsa samt olycksfall och därmed även en skyldighet att verka för en drogfri skola. Samt skyldighet att klargöra vilka interna regler och rutiner som gäller om arbetstagare (elever) uppträder påverkad av alkohol eller andra berusningsmedel i arbetet.
- Enligt alkohollagen (2010:1622) skall omyndiga skyddas ifrån alkohol. Överlåtelse av alkohol är endast tillåten till individer över 18 och då endast folköl, övrig alkohol får endast överlåtas till dem över 20 år.
- Enligt narkotikastrafflagen (1968:64) är all befattning med narkotikaklassade preparat kriminaliserat och detta gäller även egen konsumtion. All användning av narkotika jämföras med missbruk. Polis kan ta initiativ till drogtest även utan föräldrars medgivande.
- Enligt dopningslagen (1991:1969) är all icke medicinsk befattning med dopningsklassade preparat kriminaliserat och detta gäller även egen konsumtion.
- Enligt lagen om förstörande av vissa hälsofarliga missbrukssubstanser (2011:111) har Polisen rätt att omhänderta och förstöra vissa hälsofarliga varor.

Anmälningssplikt

Alla som arbetar med barn och unga har anmälningssplikt vid oro till socialtjänsten (SoL 14:1). Rutiner hur detta skall ske skall finnas på alla skolor oavsett huvudman. Skolpersonal kan alltid ringa till socialtjänsten och rådgöra. Kontakta mottagningsgruppen för barn och unga via växel 0155-24 80 00. Mer info finns att hämta på dessa hemsidor:

<https://www.socialstyrelsen.se/stod-i-arbetet/barn-och-unga/barn-som-far-illa/>

<http://nyköping.se/Omsorg--hjalp/Barn-ungdom-och-familj/Anmalningsplikt/>

Hur fungerar det med orosanmälningar på myndiga elever?

Den lagstadgade anmälningssplikten till socialtjänsten enligt SoL 14 kap 1 § gäller vid oro för barn och i de sammanhang där en utredning kan behöva göras av socialtjänsten. Anmälningssplikten gäller även i enskilt bedriven verksamhet. Ett barn är varje person som inte fyllt 18 år. Det innebär att anmälningssplikten upphör på 18-årsdagen.

För myndiga elever finns ingen motsvarande bestämmelse som bryter sekretess eller tystnadsplikt. Man har då att förhålla sig till de regler som gäller för tystnadsplikt eller sekretess för aktuell verksamhet, 29 kap 14 § SL respektive 23 kap 2 § OSL. Den möjlighet som finns till att göra en orosanmälan hänger på om det utifrån dessa bestämmelser är möjligt att lämna ut uppgifter.

Det som kan åberopas av de kommunala skolorna är generalklausulen i 10 kap. 27 § OSL. Denna bestämmelse kan i vissa fall ge en möjlighet för skolan och andra myndigheter att anmäla oro till socialtjänsten när en myndig elev genom sitt eget beteende riskerar att skada sig själv. Enligt 10 kap. 27 § OSL kan myndigheter informera varandra om sekretesskyddade angelägenheter "om det är uppenbart att intresset av att uppgiften röjs har företräde framför det intresse som sekretessen skall skydda."

Vid missbruk av droger och vid svårare missbruk av alkohol kan generalklausulen vara tillämplig. Intresset av att kontakta socialtjänsten ska vara "uppenbart". Det innebär att ett mindre omfattande drickande inte räcker för att anmäla, även om konsumtionen är större än genomsnittligt för en ungdom. Missbruk av narkotiska preparat ses som allvarigare, vilket innebär att det missbruket inte behöver vara omfattande för att en anmälan ska kunna göras.

En elev över 18 år kan efter en prövning enligt generalklausulen anmälas till socialtjänsten avseende uppgifter som finns hos personal utanför elevhälsan. Det handlar om sådan sekretess som omfattas av 23 kap. 2 § OSL. Uppgifter hos såväl den medicinska elevhälsan (skolsköterska och skolläkare) som den elevhälsa som avser psykologisk, psykosocial eller specialpedagogisk insats, kan dock inte lämnas till socialtjänsten med stöd av generalklausulen om eleven fyllt 18 år. Det handlar om sådan sekretess som omfattas av 25 kap. 1 § OSL samt 23 kap. 2 § första stycket OSL, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men.

Gällande om friskolorna får anmäla oro om en myndig elev så gäller tystnadsplikt för dem enligt skollagen 29 kap 14 §. I skollagen 29 kap 14 § st 2 anges att det gäller tystnadsplikt rörande sådana uppgifter, som den anställde fått reda på inom vissa områden inom den enskilt bedrivna skolverksamheten.

De uppgifter som omfattas av tystnadsplikt är uppgifter om personliga förhållanden och som en fått reda på

- Inom elevhälsoverksamhet och som avser psykologisk, psykosocial eller specialpedagogisk insats
- Inom särskild elevstödande verksamhet i övrigt

En får heller inte röja uppgifter i ett ärende om

- tillrättaförande av elev
- skiljande av elev från vidare studier

Även om det för en friskola kan finnas svårigheter att anmäla en elev som fyllt 18 år till socialnämnden kan det finnas möjlighet att anmäla brott i åtskilliga fall. Vid en friskola bör man då ta ledning av de möjligheter en skolmyndighet har.

De brott som får anmälas är de brott för vilka är stadgat annat straff än dagsböter och där det kan förväntas att brottet ger sådant straff, till exempel villkorlig dom eller fängelse. Den gränsen gäller för hälso- och sjukvården vid en skola. Övrig skolpersonal har större möjligheter att polisanmäla. Dessutom får alla brott som riktas mot skolans egen verksamhet polisanmälas, till exempel misshandel elever emellan eller narkotikabrott som gäller överlåtande av eller försäljning till elever i skolan.

Skulle skolan få kännedom om att en myndig elev själv missbrukar är det tveksamt om en polisanmälan kan göras, om inte brottet kan bedömas ge annat straff än dagsböter eller om överlåtelse/försäljning misstänks. Tanken är här att en verksamhet - skola, socialtjänst eller hälso- och sjukvård- ska erbjuda stöd för den vuxne person som missbrukar. Tystnadsplikten kan då i vissa fall förhindra att polis informeras via en anmälan dit.

Av vikt är dock att skolan alltid är fri att försöka motivera en myndig elev att själv agera och söka hjälp. Eleven kan kontakta Socialtjänstens mottagning via växel på 0155-24 00 00.

Aktiviteter utöver ordinarie lektioner och undervisningstid

Det är viktigt att inte glömma de aktiviteter som sker utöver lektionstiden. Drogplanens regler och riktlinjer gäller även på till exempel skolresor, skolavslutningar och skolfester. Sammanfattningsvis gäller följande:

- Ingen elev får bruka alkohol under skoltid, detta rapporteras enligt rutiner i handlingsplanen
- Misstanke eller uppenbart bruk av droger rapporteras enligt rutiner i handlingsplanen
- Rökning är förbjudet på skolområden (både inomhusmiljöer och utomhusmiljöer som barn vistas i ska vara rökfria enligt tobakslagen)
- Bruk av tobak hanteras enligt respektive skolas policy/riktlinjer för tobaksbruk

Förebyggande arbete

Förebyggande arbete innebär att minimera risken för ohälsa (här; minimera risken för att eleverna brukar tobak, alkohol och andra droger). För detta krävs kunskap om vilka faktorer som påverkar beteendet negativt respektive positivt, de så kallade risk- och skyddsfaktorerna. En riskfaktor för ett visst beteende är en egenskap, händelse, förhållande eller process som ökar sannolikheten eller risken för ett visst utfall. Skyddande faktorer är egenskaper, händelser, förhållanden eller processer som minskar sannolikheten eller risken för ett visst utfall.

Här är några exempel på faktorer som påverkar barn och ungas hälsa (och bruket av tobak, alkohol och andra droger):

Skyddsfaktorer

- Stöd från vårdnadshavare
- Skolnärvaro
- Skolframgång
- Trivsel i skolan
- Goda sociala relationer
- Positiv förstärkning av lärare eller annan viktig person på skolan
- Tydlighet (regler, krav, förväntningar, struktur i skolvardagen)
- Strukturerad och innehållsrik fritid
- Dialog mellan skola och vårdnadshavare

Riskfaktorer

- Bristande intresse generellt
- Minskad motivation för skolarbetet
- Avsaknad av fritidsverksamheter
- Försämrade skolresultat
- Upprepad ogiltig frånvaro
- Aggressivitet och våldshandlingar
- Rökning (riskfaktor för narkotikaanvändning)
- Avsaknad av social kontroll/sociala kontrollmekanismer
- Avsaknad av omsorg

Källa: *Barnens behov i centrum*, Socialstyrelsen (2015) samt *En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken 2016 – 2020*, Regeringskansliet.

Riskfaktorerna behöver inte vara tecken på att eleven använder droger men med en kontrollerad uppföljning av exempelvis skolprestation, närvaro och elevens välmående ökar chansen för att sätta in stödjande insatser oavsett bakomliggande orsak.

ANDT i undervisningen

Enligt Skolverket har alla elever rätt till att kunskapsområden som exempelvis tobak, alkohol och andra droger integreras i olika ämnen. Enligt läroplanen ska eleverna kunna använda sina kunskaper som redskap för att kritiskt granska och värdera påståenden och förhållanden¹. Det finns dock inget tydligt samband mellan enbart ökad kunskap kring ANDT och användning av preparaten. Kunskap som förmedlas med skrämselfnivå har till och med visat motsatt effekt, det vill säga att konsumtionen av exempelvis alkohol ökat. Däremot har studier visat att *inställningen* till ANDT minskat användningen, vilket skolans undervisning kan påverka. Det är därför viktigt att undervisningen inte enbart ger eleverna kunskapspåfyllning. Moment innehållandes diskussioner och övningar som skapar delaktighet, engagemang och tankeutbyte är viktigt att ge stort utrymme för².

Länsstyrelsen i Dalarna har tillsammans med Borlänge kommun tagit fram ett metodmaterial för skolans ANDT-undervisning. Metodmaterialet (som är utvärderat av forskare) heter *ANDT på schemat* och innehåller fakta, referenser och litteraturtips för planering av undervisningen. Det är öppet för vem som helst att använda materialet och det finns en webbplats där allt finns samlat digitalt³. Kritisk källgranskning är utgångspunkten i materialet och undervisningen föreslås utgå från följande sju grundläggande frågeställningar:

1. Hur har bruket av ANDT-produkter sett ut historiskt kontra nutid?
2. Hur påverkas närsamhället och individerna där ANDT-produkterna produceras?
3. Hur påverkar framställningen av ANDT-produkter miljön lokalt och globalt?
4. Vad säger lagar och regler om bruk och hantering av ANDT-produkter?
5. Hur marknadsförs ANDT-produkter?
6. Vilka konsekvenser får ANDT-bruk för individen och omgivningen, ekonomiskt och socialt?
7. Vad händer i kroppen när du använder ANDT-produkter?

¹ Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola, Skolverket 2011.

² Undervisning om alkohol, narkotika, dopning och tobak (ANDT), Skolverket 2013.

³ <https://www.drugsmart.com/andt>

Förebyggande arbete på Nyköpings gymnasieskolor

Rektorerna på Nyköpings gymnasieskolor har enats om att det förebyggande arbetet ska utgöras i form av undervisning, stödjande verksamhet och samverkan:

Undervisning

Undervisningen ska innehålla både faktakunskap och moment med diskussioner och övningar som skapar delaktighet, engagemang och tankeutbyte (se avsnittet innan). För att kvalitetssäkra undervisningens innehåll är de sju frågeställningarna i "ANDT på schemat" bra att utgå från. Önskvärt är också att det finns en plan för *vad* som tas upp i *vilken* årskurs samt att de metoder och det material som används är granskade och rekommenderade av nationella myndigheter och/eller forskare. Skolorna ser därför att "ANDT på schemat" är en bra inspirationskälla för hur ANDT-undervisningen ska utformas.

Stödjande verksamhet och samverkan

Elevhälsan ska via hälsofrämjande och förebyggande insatser bidra till att skapa miljöer som främjar elevernas lärande, utveckling och hälsa. Elevhälsan kan på en övergripande nivå vara ett resurstöd i undervisningen om exempelvis ANDT. Vid behov erbjuds elever tobaksavvänjning via enskilda samtal, gruppverksamhet och/eller med hänvisning till andra stödverksamheter och kontaktkällor. Vid misstanke, uppenbart bruk av och/eller innehav av alkohol och andra droger har respektive skola upprättat en handlingsplan.

Både personal, elever och vårdnadshavare kan vända sig till elevhälsan för att få råd och handledning kring bemötande eller känsla kring en elev. Det går också bra att vända sig till polisen och socialtjänstens ungdomsstödjare och/eller ungdomsbehandlare. Finns det en oro så bör en orosanmälan göras, denna görs av person som har känslan av oro för en elev. Skolledning, elevhälsa, socialtjänst och polis samverkar i förebyggande syfte genom exempelvis regelbundna möten (SSP – skola, socialtjänst och polis).

Samverkan med vårdnadshavare

Samverkan med vårdnadshavare är mycket betydelsefullt i det förebyggande arbetet. Vårdnadshavarna bör informeras om skolans förebyggande arbete, rutiner och gällande policys samt ha möjlighet att enkelt komma i kontakt med skolan för frågor och funderingar. Vårdnadshavarna bör få information om exempelvis nya/aktuella droger som drabbar Nyköping samt få råd om hur de kan bemöta sina barn i frågor om tobak, alkohol och andra droger. Här kan socialtjänsten vara behjälplig. I brist på föräldramöten kan information och dialog ske via epost, hemsida och webportal eller motsvarande. Ett annat sätt är att bjuda in till öppna informationskvällar i samverkan med exempelvis polisen och socialtjänsten. Respektive skola har ansvar för att kommunikationen med vårdnadshavare fungerar. Rutiner för hur och när vårdnadshavarna kontaktas vid misstanke eller uppenbart bruk av alkohol eller andra droger bör stå med i respektive skolas handlingsplan.

Riktade insatser

Riktade insatser kan förekomma exempelvis i form av ej förannmäld avsökning med narkotikahund beslutad av rektor samt alkohol och drogtester av elever på slumpmässiga utvalda gymnasieprogram. Syftet med riktade insatser är att bättre styra och följa upp det drogförebyggande arbetet på Nyköpings gymnasieskolor. Att dessa riktade insatser kan förekomma behöver dock i förväg förtydligas till vårdnadshavare samt elever.